

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2014

SEAN-GHRÉIGIS — ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

AM: 3 huaire an chloig

DÉ CÉADAOIN, 18 MEITHEAMH – MAIDIN 9.30 – 12.30

A. Cuir Gréigis air seo:-

Chuaigh an rí go **Deilfí** le fiosrú a dhéanamh faoi pháistí. D'fhreagair an dia, áfach, go maródh mac a iníne é. Bhí inní ar an rí faoi seo agus rinne sé **seomra** faoin talamh agus choimeád sé a iníon ann; mar bhí súil aige go sábhálfadh sé é féin ar an gcaoi seo. Ach tháinig Séas isteach sa **seomra** gan fhios mar bhí grá aige d'iníon an rí; agus níorbh fhada gur rugadh mac di. Níor chreid an rí gur le Séas an mac seo agus chuir sé a iníon agus an leanbh i **bosca** agus chaith sé isteach san fharraige é.

Deilfí: οἱ Δελφοί (-ῶν). seomra: ὁ θάλαμος (-ου). bosca: ἡ λάρναξ (λάρνακος).

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir ina dhiaidh :-

(Chuir Céarón oideachas ar roinnt mhaith laochra a bhain amach ardcháil dóibh féin.
Bhain na Gréagaigh leas an-mhór astu.)

καὶ ἐγένοντο τῶ Χείρωνι μαθηταὶ πολλοί· ὧν κατὰ χρόνον ἕκαστος ὑπὸ θεῶν ἐτιμήθη καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐθαυμάσθη. Θησεὺς μὲν τοὺς πάσης τῆς Ἑλλάδος ἐχθροὺς μόνος ἀπώλεσε· τὴν δ' αὐτοῦ πατρίδα πολλῶ μείζω ποιήσας ἔτι καὶ νῦν θαυμάζεται. Παλαμῆδης δὲ ἕως περιῆν πάντων τῶν ἐφ' αὐτοῦ ὑπερέσχε σοφία. Αἰνείας δὲ σώσας μὲν τοὺς πατρώους καὶ μητρῶους θεοὺς, σώσας δὲ καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα, δόξαν εὐσεβείας ἐξηνέγκατο. Ἀχιλλεὺς δ' οὕτω καλὰ καὶ μεγάλα μνημεῖα παρέδωκεν, ὥστε οὔτε λέγων οὔτε ἀκούων περὶ ἐκείνου οὐδεὶς ἀπαγορεύει.

οὔτοι τοιοῦτοι ἐγένοντο ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῆς παρὰ Χείρωνος, ὥστε ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι εἴ τῶ συμφορᾷ ἐγίνοντο ἢ πόλει ἢ βασιλεῖ, ἐλύοντο δι' αὐτούς· εἰ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους πάντας πάσῃ τῇ Ἑλλάδι νεῖκος ἢ πόλεμος ἦν, διὰ τούτους οἱ Ἕλληνες ἐκράτουν, ὥστε ἀνίκητον τὴν Ἑλλάδα παρασχεῖν.

ὑπερέχω (+ Tuiseal Ginideach) : Sáraím. δόξα: cáil. εὐσεβεία: cráifeacht.

μνημεῖον: leacht cuimhneacháin. ἀπαγορεύω: Éirím as, éirím tuirseach de.

ἐπιμέλεια: cúram, aird. συμφορά: mí-ádh, trioblóid. νεῖκος: achrann, imreas.

παρέχω: Déanaim.

- (a) Cén **dá** bhuntáiste a bhain gach mac léinn a bhí ag Céarón amach ina am féin? (8)
- (b) Conas a chabhraigh Téiseas leis an nGréig ina hiomláine? Conas a rinne sé leas a thíre dúchais féin? (8)
- (c) Cad é a insítear dúinn faoi Palamedes? (7)
- (d) Conas mar a bhain Aeinéas cáil amach as a chuid cráifeachta? (7)
- (e) Cad a chuir Aichill ar fáil, agus cén toradh a bhí air sin? (7)
- (f) Na laochra a fuair traenáil ó Chéarón, cén tionchar a bhí acu ar chathracha nó ar ríthe laistigh den Ghréig? (6)
- (g) Conas mar a rinne na laochra seo leas na nGréagach sna coimhlintí in aghaidh na mbarbaraigh? (4)
- (h) Cén toradh a bhí ann don Ghréig féin? (3)

2. Chuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn A agus ar shliocht **amháin** as Roinn B:- [180]

A.

- (i) *(Is cuimhin le Phaedo an meascán aisteach de mhothúcháin a d'airigh sé féin agus na daoine eile a bhí i láthair nuair a rinne siad comhrá lena gcara Sócratéis ar lá a bháis.)*

καὶ ἔγωγε θαυμάσια ἔπαθον παραγενόμενος. οὐ γὰρ ἔλεος εἰσῆει ὥς με παρόντα θανάτω ἄνδρὸς ἐπιτηδείου ὄντος· εὐδαίμων γάρ μοι ὁ ἄνῆρ ἐφαίνετο καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν λόγων· ὥς ἀδεῶς καὶ γενναίως ἐτελεύτα, ὥστε μοι παρίστασθαι ἐκείνον μὴδ' εἰς Ἴδου ἰόντα ἄνευ θείας μοίρας ἵεναι, ἀλλὰ καὶ ἐκέισε ἀφικόμενον εὖ πράξειν.

διὰ δὴ ταῦτα οὐδὲν πάνυ μοι ἐλεινὸν εἰσῆει, οὐδ' ἡδονὴ ὥς ἐν φιλοσοφίᾳ ἡμῶν ὄντων ὥσπερ εἰώθεμεν· ἀλλ' ἄτοπὸν τι μοι πάθος παρῆν καὶ τις ἀήθης κρᾶσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης μοι ἐνθυμουμένῳ ὅτι αὐτίκα ἐκείνος ἔμελλε τελευτᾶν. καὶ πάντες οἱ παρόντες σχεδόν τι οὕτω διεκείμεθα, τοτὲ μὲν γελῶντες, ἐνίστε δὲ δακρύνοντες.

PLATÓN (90)

ἔλεος: trua. ἐπιτήδειος: dlúthchara. τρόπος: modh. ἀδεῶς: go neamheaglach.
παρίσταται (+ An Tuiseal Tabharthach): ritheann sé le, tagann sé isteach in intinn. μοῖρα: plean.
ἐλεινός: brónach. εἴωθα: Táim cleachta. ἄτοπος: aisteach, ait.
ἀήθης: neamhghnách. κρᾶσις: meascadh, meascán. συγκεράννυμι: Meascaim le chéile.
ἐνθυμέομαι: Déanaim machnamh ar, Cuirim san áireamh. διάκειμαι: Tá (rud) ag goilleadh orm.

NÓ

- (ii) *(Sa deireadh buann na hAetólaigh ar hoiplítigh na hAithne agus ar na boghdóirí atá i bpáirt leo. Maraítear roinnt mhaith díobh agus iad ag iarraidh éalú trí réimse talún atá deacair agus aduain dóibh.)*

μέχρι μὲν οὖν οἱ τῶν ξυμμάχων τοξόται εἶχόν τε τὰ βέλη αὐτοῖς καὶ οἰοί τε ἦσαν χρῆσθαι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀντείχον· ἐπειδὴ δὲ τοῦ τε τοξάρχου ἀποθανόντος οἱ τοξόται διεσκεδάσθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτοὶ ἐκεκμήκεσαν, οἱ Αἰτωλοὶ ἐνέκειντο καὶ ἐσηκόντιζον. οἱ δ' οὕτω δὴ τραπόμενοι ἔφευγον, καὶ ἐσπίπτοντες ἔς τε χαράδρας ἀνεκβάτους καὶ χωρία ὧν οὐκ ἦσαν ἔμπειροι διεφθείροντο.

οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἐσακοντίζοντες πολλοὺς μὲν ἐν τῇ τροπῇ διέφθειρον, τοὺς δὲ πλείους τῶν ὀδῶν ἀμαρτάνοντας καὶ ἔς τὴν ὕλην ἐσφερομένους, ὅθεν ἔξοδοι οὐκ ἦσαν. ἐν δὲ τούτῳ οἱ Αἰτωλοὶ πῦρ κομισάμενοι περιεπίμπρασαν· μόλις τε ἐπὶ τὴν θάλασσαν οἱ περιγενομένοι κατέφυγον. ἀπέθανον δὲ τῶν τε ξυμμάχων πολλοὶ καὶ αὐτῶν Ἀθηναίων ὀπλίται περὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν.

ΤΥΙCÍDIDÉAS (90)

μέχρι: fad a bhíonn. ἀντέχω: Seasaim in aghaidh, Fulaingím. τόξαρχος: captaen na mboghdóirí.
διασκεδάννυμι: Scaipim. κάμνω: Éirím tuirseach. ἔγκειμαι: Bím ag teannadh go cruá.
ἐσακοντίζω: Caithim, radaim sleánna. χαράδρα: ailt, clasán.
ἔμπειρος (+ Tuiseal Ginideach): eolach ar, aitheantach ar. τροπή: ruaig.
ἀμαρτάνω (+ Tuiseal Ginideach): Déanaim botún ann, Téim amú.
περιπίμπρημι: Cuirim an ceantar trí thine. περιγίγνομαι: Tagaim slán.

B.

(i) (*Insíonn Haemon dá athair Creon go leanfaidh sé breithiúnas a athar faoina phósadh. Déanann Creon machnamh ansin ar na buntáistí a bhaineann le mic ghéilliúla a bheith agat.*)

ΑΙΜΩΝ πάτερ, σός εἰμι· καὶ σύ με γνώμας ἔχων
χρηστὰς ἀπορθοῖς, αἷς ἔγωγ' ἐφέψομαι.
ἐμοὶ γὰρ οὐδεὶς ἀξιώσεται γάμος
μείζων φέρεσθαι σοῦ καλῶς ἡγουμένου.
ΚΡΕΩΝ οὕτω γάρ, ὦ παῖ, χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν,
γνώμης πατρῶας πάντ' ὀπισθεν ἐστάναι.
τούτου γὰρ οὐνεκ' ἄνδρες εὐχονται γονὰς
κατηκόους φύσαντες ἐν δόμοις ἔχειν,
ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν ἀνταμύνονται κακοῖς,
καὶ τὸν φίλον τιμῶσιν ἐξ ἴσου πατρί.
ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτεύει τέκνα,
τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο πλήν αὐτῷ πόνους
φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;

SOFAICLÉAS (90)

γνώμη: breithiúnas. ἀπορθῶω: Treoraím i gceart. ἀξιῶω: Áirím, Measaim.
διὰ στέρνων ἔχειν: a mhothú i do chroí istigh. ὀπισθεν (+ Tuiseal Ginideach): taobh thiar.
γονή: sliocht. κατήκοος: géilliúil. φύω / φιτεύω: Ginim. ἀνταμύνομαι: Aisiócaim.
ἀνωφέλητος: neamhchúntach. πλήν: ach amháin, seachas. γέλως: gáire.

NÓ

(ii) (*Iarrann Péinealaipé ar a fear céile Odaiséas, a bhfuil bréagriocht air, léirmhíniú a dhéanamh ar bhrioglóid a bhí aici mar gheall ar fhiche gé agus iolar amháin.*)

τὸν δ' αὖτε προσέειπε περίφρων Πηνελόπεια·
“ἀλλ' ἄγε μοι, τὸν ὄνειρον ὑπόκρινα καὶ ἄκουσον·
χῆνές μοι κατὰ οἶκον ἐείκοσι πυρὸν ἔδουσι
ἐξ ὕδατος, καὶ τέ σφιν ἰαίνομαι εἰσορώσα·
ἐλθῶν δ' ἐξ ὄρεος μέγας αἰετὸς ἀγκυλοχείλης
πᾶσι κατ' αὐχένας ἦξε καὶ ἔκτανεν· οἱ δ' ἐκεχυντο
ἄθροοι ἐν μεγάροις, ὁ δ' ἐς αἰθέρα διὰν ἄερθη.
αὐτὰρ ἐγὼ κλαῖον καὶ ἐκώκυον ἐν περ ὄνειρῳ,
ἀμφὶ δ' ἐμ' ἠγερέθοντο εὐπλοκαμίδες Ἀχαιαί,
οἴκτρ' ὀλοφυρομένην ὅ μοι αἰετὸς ἔκτανε χῆνας.”

HÓIMÉAR (90)

περίφρων: an-chiallmhar. ὑποκρίνομαι: Déanaim léirmhíniú ar. χῆν: gé. πυρός: cruithneacht.
ἔδω: Ithim. ἰαίνομαι (+ An Tuiseal Tabharthach): Bainim taitneamh as. αἰετός: iolar.
ἀγκυλοχείλης: le gob crúcach. αὐχῆν: muineál. κατα.....ἄγνυμι: Brisim.
χέομαι: Táim carntha suas. ἄθροος: ina gcairn. αἰίρω: Ardaím.
κωκύω: Déanaim olagón. ἠγερέθομαι: Bailím le chéile. εὐπλοκαμίς: le foilt áille.
οἴκτρα: go truamhéalach. ὀλοφύρομαι: Déanaim caoineadh.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[80]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(50)

Νικίας δ' ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο ἤγε τὴν στρατιάν· οἱ δὲ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι προσέκειντο τὸν αὐτὸν τρόπον πανταχόθεν βάλλοντές τε καὶ κατακοντίζοντες. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠπέιγοντο πρὸς τὸν Ἀσσίναρον ποταμόν, ἅμα μὲν βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς πανταχόθεν προσβολῆς ἰππέων τε πολλῶν καὶ τοῦ ἄλλου ὄχλου, οἴομενοι ῥᾶόν τι σφίσιν ἔσεσθαι, ἣν διαβῶσι τὸν ποταμόν, ἅμα δ' ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ πιεῖν ἐπιθυμία. ὥς δὲ γίνονται ἐπ' αὐτῶ, ἐσπίπτουσιν οὐδενὶ κόσμῳ ἔτι, ἀλλὰ πᾶς τέ τις διαβῆναι αὐτὸς πρῶτος βουλόμενος καὶ οἱ πολέμιοι ἐπικείμενοι χαλεπὴν ἤδη τὴν διάβασιν ἐποίουν· ἄθροοι γὰρ ἀναγκαζόμενοι χωρεῖν ἐπέπιπτόν τε ἀλλήλοις καὶ κατεπάτουν, περὶ τε τοῖς δορατίοις καὶ σκεύεσιν οἱ μὲν εὐθύς διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐμπαλασσόμενοι κατέρρεον.

THE INTELLECTUAL REVOLUTION

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceistanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh:-
(30)

- (a) Ainmnigh agus mínigh go hachomair **dhá** chúis thábhachtacha **ar bith** ba bhun leis an deireadh tubaisteach a tháinig le harm na hAithne in aghaidh na Sicile.
- (b) Déan trácht ar an ról a bhí ag Nikias sa tSluaíocht chun na Sicile.
- (c) Déan cur síos ar ar tharla do na hAithnigh sin ar ghabh lucht Sioracús mar phríosúnaigh iad tar éis bhriseadh na Sluaíochta.
- (d) Scríobh nóta gairid ar **dhá cheann** ar bith díobh seo a leanas:-
na Hermai; an Salaminia; Gylippos.
- (e) Mínigh modh διαβῶσι agus tuiseal ἐπιθυμία a bhfuil líne fúthu sa sliocht thuas.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(50)

- IO. οὐκουν ἐγὼ σοι ταῦτα προύλεγον πάλαι;
- OI. ἠῦδας· ἐγὼ δὲ τῷ φόβῳ παρηγόμενην.
- IO. μή νυν ἔτ' αὐτῶν μηδεν ἐς θυμὸν βάλης.
- OI. καὶ πῶς τὸ μητρὸς οὐκ ὀκνεῖν λεχος με δεῖ;
- IO. τί δ' ἂν φοβοῖτ' ἄνθρωπος ὧ τὰ τῆς τύχης κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφῆς; εἰκὴ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις. σὺ δ' ἐς τὰ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα· πολλοὶ γὰρ ἤδη κὰν ὀνείρασιν βροτῶν μητρὶ ξυνηννάσθησαν. ἀλλὰ ταῦθ' ὅτῳ παρ' οὐδέν ἐστι, ῥᾶστα τὸν βίον φέρει.
- OI. καλῶς ἅπαντα ταῦτ' ἂν ἐξείρητό σοι, εἰ μὴ κύρει ζῶσ' ἢ τεκοῦσα· νυν δ' ἐπεὶ ζῆ, πᾶσ' ἀνάγκη, κεῖ καλῶς λέγεις, ὀκνεῖν.
- IO. καὶ μὴν μέγας γ' ὀφθαλμὸς οἱ πατρὸς τάφοι.
- OI. μέγας, ξυνίημ'· ἀλλὰ τῆς ζώσης φόβος.

A WORLD OF HEROES

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceistanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh:-
(30)

- (a) Ainmnigh **aon locht ar bith** i gcarachtar Éideapús a chabhraíonn lena threascairt. Mínigh do fhreagra.
- (b) Tabhair breac-chuntas ar thábhacht na n-oracal agus na dtairngreachtaí sa dráma.
- (c) Déan trácht ar **dhá** fheidhm shuntasacha **ar bith** a bhí ag an gCór sa dráma seo.
- (d) Scríobh nóta gairid ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-
Teiresias; Polybos; Kreon.
- (e) Déan an **chéad líne** sa sliocht thuas a scanadh. Marcáil na cainníochtaí agus ainmnigh an méadar.

4. Freagair **trí** cinn de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá tríocha marc ag gabháil le gach ceist díobh.):- [90]

A.

- (i) Déan trácht ar na heachtraí a tharla i bPulas agus i Sfaictéiria in 425 R.Ch. agus déan meastóireacht ar a dtábhacht.
- (ii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-
plá na hAithne; riail an Tríochad; Pelopidas; Síocháin an Rí.
- (iii) Roghnaigh **trí** éacht **ar bith** de chuid Philib II, Rí na Macadóine, ar fiú le rá iad dar leat. Déan cur síos orthu agus mínigh a dtábhacht.
- (iv) Tabhair imlíniú ar chóras rialtais na Spartach. Cad iad an neart ba mhó agus an laige ba mhó a bhain leis, dar leat?

B.

- (i) Tabhair breac-chuntas ar shaol agus ar shaothar Xeineafóin. Déan trácht ar a thábhacht mar scríbhneoir.
- (ii) Scríobh nóta beathaisnéise ar Aescaileas. Déan meastóireacht ar a thábhacht mar dhrámadóir. Déan cur síos achomair ar an bplota in **aon ceann ar bith** dá chuid drámaí.
- (iii) Cad iad na **trí** fhoirgneamh ab fhearr le cuairt a thabhairt orthu sa tsean-Aithin, dar leat? Tabhair cur síos achomair agus déan do rogha a chosaint i ngach cás.
- (iv) Tar éis breathnú ar na fótagraif **A**, **B** agus **C** thíos, freagair **dhá cheann ar bith** de na ceisteanna seo a leanas :-
  - (a) Cuir in iúl cé acu Vása Dubhfhíorach nó Vása Rua-fhíorach é an vása i bhFótagraf **A**. Déan trácht gairid ar conas mar atá an radharc léirithe ag an ealaíontóir.
  - (b) Taispeántar Ciste na hAithne i nDeilfí i bhfótagraf **B**. Ainmnigh agus déan trácht gairid ar **thrí cinn ar bith** dá ghnéithe ailtireachta.
  - (c) I bhFótagraf **C** taispeántar fear agus lao ar iompar aige. Cén tréimhse lena mbaineann sé? Déan trácht ar na gnéithe den dealbh atá tipiciúil de dhealbhóireacht na tréimhse seo.

A

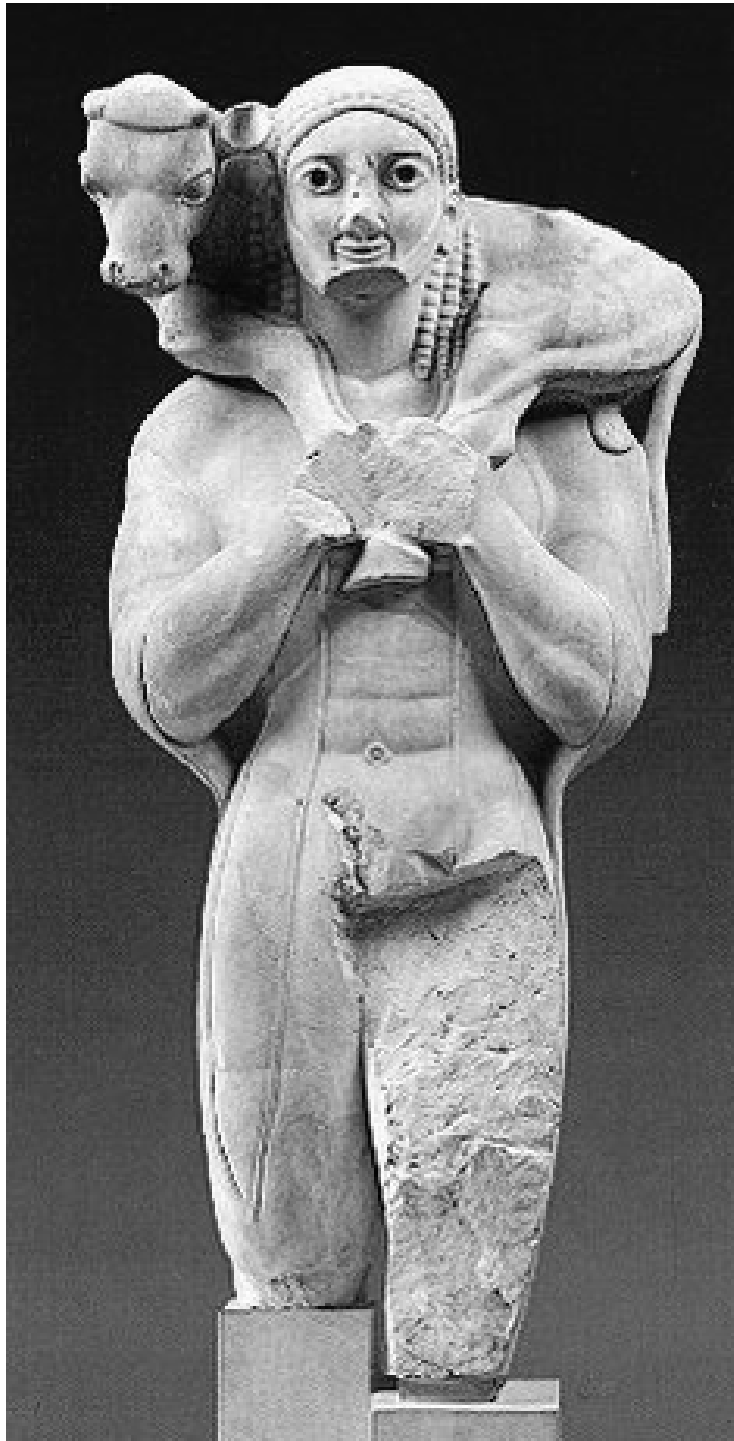

B

C

Baineadh Fótagraif A, B agus C as Google Images.

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán